

NYHEDSBREVET

Kommentar om genstandskonstruktion

▷ Carsten Sestoft

For at illustrere betydningen af genstandskonstruktion er det værd at diskutere nogle elementer fra konklusionen på Youri Carbonniers *Maisons parisiennes des Lumières* (Presses de l'Université Paris-Sorbonne, 2006): Her ser man, hvilke problemer man havner i, når dette aspekt ikke er tilstrækkeligt gennemtænkt i et ellers meget seriøst forskningsarbejde.

Bogen er en mere end 500 sider lang historisk ph.d.-afhandling, hvor alene kilde- og litteraturlisten fylder mere end 50 sider. Med andre ord en grundig bog, hvis kapitler handler om de parisiske huses bygningskonstruktion, om vejnettet og facaderne, grundstykkerne, planløsningerne (inkl. butikker, køkkener og trapper), samt kældre, lokummer, latrigrave og brønde – kort sagt de ydre og indre elementer i "le bâti et l'habitat", dvs. bebyggelse og beboelse i det 18. århundredes centrale Paris. Alt dette har Carbonnier undersøgt grundigere end nogen før ham, så resultatet er "en mere omfattende og mere adækvat betragtning" (s. 448) af spørgsmålet, end man havde før. Eksempelvis kan han meddele, at mere end 68 % af husene i Paris' bymidte i det 18. århundrede havde butikker i stueetagen (s. 353), og at kun 24 % af dem havde en port (s. 359), et distinktivt herskabeligt træk.

I konklusionen skriver han imidlertid, at det overordnede perspektiv alligevel ikke tillader nogen modellering, "som forekommer umulig for bygninger og beboelse i Paris' centrum" (s. 448), fordi husene er for forskellige. Carbonnier skriver videre: "Grundstykkerne form og de planer, der udvikles på dem, forbyder ligeledes enhver form for modellering, selv om de mest komplekse planer ofte viser sig at være kombinationer af enklere planer, som gør det muligt behændigt at udnytte al disponibel plads. Endelig hersker der den allerstørste mangfoldighed i facadernes fremtræden, trods deres tilsyneladende enkelhed: Ordningen, størrelsen og antallet af vinduer, eksistensen af gesimser,

fremspring og balkoner af alle mulige slags... alt forenes i at adskille hvert enkelt hus fra de andre og give dem en egen karakter. Efter min opfattelse har modellering den store ulempe, at den forenkler." (s. 449)

Her udviser Carbonnier samme forbavsende primitive forståelse af, hvad en model er, som de sociologer (eller journalister), der reducerer statistiske undersøgelser til betragtninger over gennemsnit – fx gennemsnitsdanskere, der har 62 kvadratmeter bolig til rådighed og går så og så ofte i biografen osv. Men at sammenfatte en empirisk eller historisk undersøgelse i en teoretisk model består jo snarere i at bruge de vigtigste variabler til at konstruere en slags kort over ekstremerne, hvorimellem ethvert empirisk tilfælde kan indplaceres og defineres ved netop denne placering. En sådan model forenkler selvfølgelig; det er meningen med den. Men den siger også noget andet og mere, end hele det samlede materiale i sig selv gør, fordi modellen er (eller bør være) konstrueret på grundlag af de vigtigste principper, som strukturerer den undersøgte virkelighed. Og det er netop fremhævelsen af disse principper og deres indbyrdes relationer, som udgør fortolkningen af materialet. Uden den er materialet blot en hoben atomiserede kendsgerninger.

Carbonnier synes tilmed at henvise til den gamle humanistiske myte om det unikke og irreduktible, når han i forkastelsen af modellering begrundet den med, at hvert hus har sin egen karakter. Også det peger på, at han ikke forstår meningen med at konstruere genstanden eller konstruere en model. At Hansen og Petersen har nøjagtig de samme forbrugsvalg mht. fjernsyn, avis, drikkevarer, mad, kultur osv. i en livsstilsundersøgelse, gør dem jo ikke til samme person; de forbliver unikke individer. De er kun identiske, når de konstrueres som livsstilsforbrugere ud fra ganske bestemte og bevidst valgte variabler.

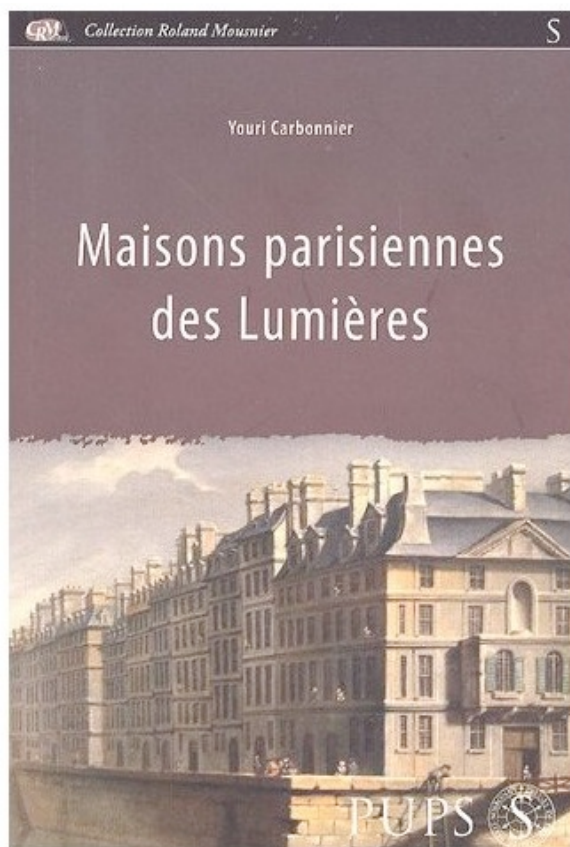
At denne mangel på teoretisk forståelse er et reelt problem i Carbonniers undersøgelse, kan man se på to måder. Den første af dem fremgår, når Carbonnier i konklusionen fortsætter med den triumferende og næsten tautologiske konstatering, at det der forener alle bygninger i periodens centrale Paris, er "anvendelsen af beslægtede byggematerialer og -teknikker" (s. 449). Ja, hvis han nu havde været mere bevidst om, at det implicite konstruktionsprincip for hele hans undersøgelse netop var et fokus på bebyggelsens og beboelsens materielle aspekt, så havde det måske været knap så forbløffende, at han kan genfinde dette fokus i konklusionen. Selv om han eksempelvis interesserer sig for betydningen af det 18. århundredes teorier om planløsninger og deres grundbegreber ('bekvemmelighed', *bienséance* og *convenance*), hænger hans interesse for husenes indre planer tydeligvis sammen med, at de indvirker på placeringen af væggene, dvs. på husenes materielle konstruktion.

Den manglende bevidsthed om genstandskonstruktionen viser sig også som et problem på en anden måde, nemlig som en mangelfuld historisering af de begreber eller konstruktionsprincipper, som indgår i den faktisk realiserede genstandskonstruktion, nemlig den materielle konstruktion af beboelsesbygninger i det 18. århundredes centrale Paris. I denne genstand projicerer Carbonnier en nutidig forståelse af den adskillelse af bolig og arbejdsplads tilbage på netop den periode, hvor denne adskillelse tager sin spæde begyndelse. Det kunne han måske have undgået, hvis genstandskonstruktionen var foregået på en mere bevidst og teoretisk måde. I så fald kunne (burde) han have spurgt sig: 'Men er der nu faktisk tale om beboelse?' – og have svaret: 'Ja, for der er folk, der bor i disse huse; og nej, for disse huse er ikke ren beboelse som i vore dage, for der foregår også alt muligt andet i dem. "Beboelse" (habitat) er måske derfor ikke det rigtige konstruktionsbegreb'. Ganske som

Tamara Hareven har formuleret det: "in preindustrial society the family conducted its work and public affairs *inside* the household".¹ Med andre ord kunne det have været nødvendigt at fokusere på nogle bolighistoriske spørgsmål: Findes der rene boliger i denne periode og i givet fald hvor mange? Og kan man i givet fald se forskel på de materielle strukturer i dem og i beboelser,

der inkluderer arbejde eller offentlige aktiviteter (som i adelens palæer)? Og er der i givet fald klasseforskelle i tendensen til sammenfald eller adskillelse af bolig og arbejde (endnu i vore dage kan man finde blandinger af bolig og arbejde hos nogle landlæger, håndværkere og landbrug)? Hvilke medlemmer – kernefamilie, anden familie, tjenerskab, medarbejdere a la lærlinge, svende, sekretærer osv. indgår i en husholdning? Og på hvilken måde er de (eller er de ikke) rumligt-materielt adskilt af vægge? Sådanne spørgsmål kunne man formentlig godt have fundet i hvert fald antydningssvis svar på i kildetyper som boopgørelser i forbindelse med dødsfald og forsikring.

Kort sagt, en mere bevidst genstandskonstruktion havde befordret den historiske lødighed af den teoretiske modellisering og fortolkning af dette kæmpearbejde, simpelthen fordi det ville have tvunget til nærmere refleksioner over historiciteten i de forefundne materielle strukturer.

¹ Tamara K. Hareven: "The Home and the Family in Historical Perspective". *Social Research*, 58:1, 1991, s. 256.

ConCrit – en international social modbevægelse inden for pædagogikken

▷ Christian Sandbjerg Hansen

Den 1. og 2. juni afholdtes den anden internationale ConCrit (Constructive Criticism) konference i Berlin (den første var i 2006 i Barcelona) med deltagelse af pædagogiske praktikere, politikere og forskere fra Danmark, Tyskland, Spanien og Polen. Årindet med konferencen var at mødes på tværs af nationale grænser og positioner i arbejdsdelingen inden for de pædagogiske arbejdsområder og diskutere tendenser, konsekvenser og handlemuligheder i relation til den aktuelle neoliberale styring og organisering af dette område. Som det hedder i invitationen:

"We are witnessing a combination of neo-liberal marketised solutions to educational problems and neo-conservative return to higher standards, and many practitioners, philosophers and researchers around Europe are concerned about these trends... It is time to take the international perspective seriously, and to stage discussions that invite broader reflection and analysis in addition to strengthening the democratic dialogue between the populations of Europe."

Konferencen blev ukonventionelt holdt udendørs på Käthe Kollwitz Platz i Prenzlauer Berg i det tidligere Østberlin og bestod af en blanding af taler, oplæg, gruppediskussioner i forskellige work-shops og musikalske indlæg. Blandt andre fremlagde professor ved Freie Universität i Berlin Jörg Ramseger en blændende analyse af årsagerne til og betydningen af den stigende privatisering af skolesystemet i Tyskland, lektor ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole Katrin Hjort fremlagde en lige så blændende analyse af accountability-tendenserne i Danmark og rektor ved Dannersemi-

nariet Søs Bayer talte om mulighederne for og nødvendigheden af civil ulydighed. I grupperne diskuteredes emner som blandt andre 'democratic shortage', 'top down management and the impacts on critical and innovative research, teaching and pedagogy', 'new social technologies in education and social policies to govern children and parents', 'tension between monocultural nationalistic agenda and inter-cultural agenda in education and social policies and in educational practices', 'children's language acquisition and production of language: communication in a globalized world and alternatives to behaviorism and test' og 'kindergarten-childhood'. De musikalske indlæg blev leveret af Freinet-Skolen i Valby og af det sortklædte berlinerensemble Der Singede Tresen (Den syngende bardisk). Også repræsentanter fra World Social Forum og World Educational Forum dukkede op og mindede om det nødvendige i, at kritikken af neoliberalismen gøres international.

Alt i alt et par inspirerende og vigtige dage, som forhåbentligt følges op af konkrete initiativer i løbet af det næste år. Men bevægelsen er stadig ung og afhængig af at flere melder sig ind i kampen...

Næste år afholdes ConCrit i Bologna den 16. og 17. maj 2008.

Læs mere:

ConCrits hjemmeside: www.concrit.org eller www.concrit.dk

Henriette Harris' artikel i Information d. 4. Juni 2007.

Dansk pædagogisk Tidsskrift nr. 2 maj 2007: Kamp om pædagogikken.

Noter om nye publikationer

▷ Carsten Sestoft & Kim Esmark

Julien Duval: *Le mythe du "trou de la Sécu"*. Editions Raison d'agir, 2007

I denne bog om "finansieringshullet" i franske sociale udgifter – som uden tvivl kan minde om vors hjemlige 'ældrebyrde' – hævder CNRS-forsker Julien Duval, at det er en myte: Der findes ikke noget 'hul', men derimod et 'behov for finansiering', som franske regeringer siden 1993 har besluttet sig for ikke at opfylde ved at lade finansieringsbyrden hos virksomhederne, der i det franske system står for denne udgift. Det er altså et politisk valg, at der skal være et hul. Og dette valg fortolkes af Duval som en del af den overførsel af risici, som er sket fra kapital til arbejdskraft i den forstand, at risici i ressourceallokeringen i det økonomiske system i stigende grad bæres af arbejdskraften og i aftagende grad af kapitalen (som til gengæld skulle være udsat for stigende risiko pga. globaliseringen). En analyse, der minder om den i Boltanski & Chiapello's *Le Nouvel esprit du capitalisme*, hvor den sammenfattes sådan: "Kapitalen har det godt, men samfundet har det dårligt." /cs

Bent Olsen: *Pædagogik, pædagogmedhjælpere og pædagoger*. Forlaget PUC, 2007

Bent Olsens ph.d.-afhandling handler både om de voksnes hverdagsliv og opdragelsespraksis i daginstitutioner og om forholdet – eller hierarkiet – mellem pædagoger og pædagogmedhjælpere. Det første gennem en skelnen mellem de voksnes sympatihandlinger og deres irettesættelser af børnene. Det andet gennem besvarelsen af spørgsmålet om, hvordan pædagogmedhjælpernes arbejdsdag forløber sammen med og måske også op imod pædagogerne. Empirisk er projektet baseret på et observationsstudie med fokus på fire pædagogmedhjælpere. Hertil kommer analyser af registerdata, data om pædagoger og pædagogmedhjælperes sociale baggrund, samt informantinterviews og diskursanalyser af institutionernes egen tekstproduktion. Teoretisk er grundlaget Bourdieu samt Billy Ehn og Erving Goffmans institutionsanalyser, Mary Douglas' kulturteoretiske studier og Arlie Hochschilds analyser af følelser i service- og omsorgsarbejde. /cs

***Turbulens.net* nr. 10: Liv, krop og teknologi**

Internettidsskriftet Turbulens.net handler generelt om politisk-teoretiske emner i krydsfeltet mellem humaniora og samfundsvidenskab. I maj-nummeret om "Liv, krop og teknologi" er der bl.a. et interview med Nikolas Rose og et antal mere eller mindre Foucault & biopolitik-inspirerede artikler og interviews. <http://www.turbulens.net/> /cs

***Slagmark*-nummer om begrebshistorie**

Det i skrivende stund nyeste nummer af det idéhistoriske tidsskrift Slagmark – nummer 48, 2007 – handler om begrebshistorie. Der er interessante oversættelser af Koselleck og Gumbrecht og virkeligt læseværdige artikler af Niklas Olsen, Jan Ifversen, Jeppe Nevers og Frank Beck Lassen. Deri kan man bl.a. læse om den tyske begrebshistories finske forlængelse, om ærinderne i Kosellecks begrebshistorie og om forholdet mellem begrebshistorie og Hans Blumenbergs metaforologi. Stærkt interessant for alle, der interesserer sig for begrebshistorie eller i videre forstand historisk semantik, hvilket også vil sige: Studiet af kategoriseringernes historie og historicitet, som er en væsentlig del af den historiske virkelighed. (I den sammenhæng kan jeg måske tillade mig at reklamere for min seneste, for ikke

at sige sidste artikel, der behandler romangenrens historiske semantik i det 17. århundredes Frankrig: "Genrens tøven", *K & K*, nr. 103, 2007). /cs

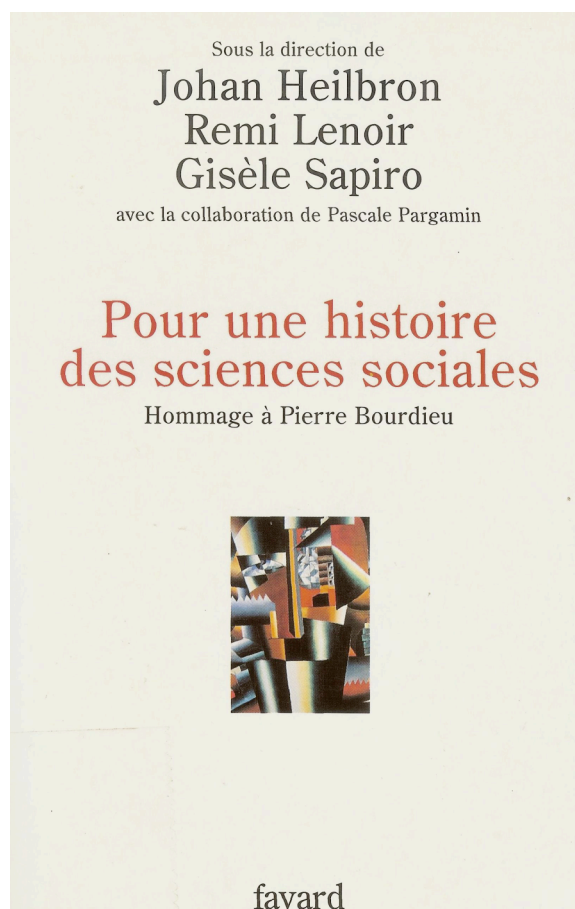
***Pour une histoire des sciences sociales. Hommage à Pierre Bourdieu.* Red. Johan Heilbron, Remi Lenoir og Gisèle Sapiro i samarbejde med Pascale Pargamin (Paris: Fayard 2004)**

Denne fine sag er et bidrag til den historiske kortlægning af social- og humanvidenskabernes opkomst og struktur i det 19. og 20. århundrede. Som sådan er bogen jf. undertitlen ment som en hyldest til Bourdieu, for hvem projektet om en historisering af socialvidenskaberne – der skulle skabe indsigt i det videnskabelige felt og styrke forskningens refleksive dimension – især i de sidste år var et stærkt anliggende. I 1997 var det således tema for Bourdieus seminar på EHESS og den "programtekst", han i den anledning skrev, er gengivet som åbningstekst i bogen her. Bogen er en antologi med bidrag af velkendte, overvejende (men ikke udelukkende) franske forskere. De enkelte tekster går tilbage dels til EHESS-seminaret i 1997, dels til et internationalt kollokvium om samme tema, der blev afholdt til Bourdieus ære i 2003 på *Centre de sociologie européenne*.

Hvad teksterne iflg. redaktørernes prolog har til fælles, er en tilgang til socialvidenskabernes historie, der, uden at reducere alt til rene magtspil, bryder med den gængse idehistorier "ulegemlige", dekontekstualiserede fortælling om videnskabernes udvikling. Socialvidenskaberne har måttet konstituere sig i meget tættere afhængighed af stat, kirke, økonomi og ideologi/moral end tilfældet har været med naturvidenskaberne. Men selv om socialvidenskaberne således langt fra er fri af verdslig og spirituel magtindkapsling, så har de dog erobret en grad af relativ autonomi, som – hvis man vil begribe deres væsen og funktion – fordrer en rekonstruktion af deres egenlogik. Her byder Bourdieu feltbegreb sig oplagt til og bogens bidragsydere bruger det i eksemplariske case-studier af udvalgte agenter, værker og skoler i det socialvidenskabelige felt i Frankrig og andre steder, idet de samtidig situerer feltet i dets kontekst af politiske og socio-økonomiske vilkår.

Første del af bogen belyser, hvordan socialvidenskaberne i årtierne omkring 1900 kæmpede for at gøre sig fri af kirke og andre traditionelle kræfter for at skabe en ny videnskabelig diskurs om moral, familie og samfund. Anden del fokuserer på det videnskabelige felts indre mekanismer og "kampformer", herunder på de sociale betingelser for refleksivitet og produktion af viden. Socialvidenskabernes komplicerede relation til statsmagten belyses i tredje del, mens fjerde del til slut

ser på cirkulationen af viden og ideer mellem nationale felter, herunder hvordan viden og ideer er blevet brugt i magtmæssig (fx kolonialistisk) øjemed. /ke

Loven og Bourdieu: tidsskriftet *Droit & Société* nr. 56-57 (2004)

For de, der fx måtte være blevet inspireret af Hexis symposiet i oktober sidste år *From law to legal field* (se Hexis' Nyhedsbrev nr. 31 på www.hexis.dk) er der mere om Bourdieu og loven i dette særnummer af tidsskriftet *Droit & Société*. Bidragene udforsker vidt forskellige områder: hvordan kan Bourdieus begreber anvendes i et større empirisk studie af organisationskultur i det australske politi? Kan Bourdieus anti-legalistiske sociologi også have nytte for jurister? Hvilke teoretiske begrænsninger ligger der i begrebet om det retlige felt? Hvordan kan Bourdieus retssociologi placeres i en specifik historisk kontekst af "disciplinary squabbling among French sociologists and jurists". /ke

Mere om *Droit & Société* på:

<http://www.recs.msh-paris.fr/publications/revue/revue-ds.htm>

Engelsk- og fransksprogede resuméer af artiklerne i særnummeret om lov og ret i Bourdieus værk:

www.reds.msh-paris.fr/2.webloc

Tidsskriftredaktionens hyldest til Bourdieu, der krediteres som medgrundlægger og sad i tidsskriftets *conseil scientifique*:

www.reds.msh-paris.fr/webloc

Og, voilà, også et særnummer om den danske retsteoretiker Alf Ross:

www.reds.msh-paris.fr/1.webloc

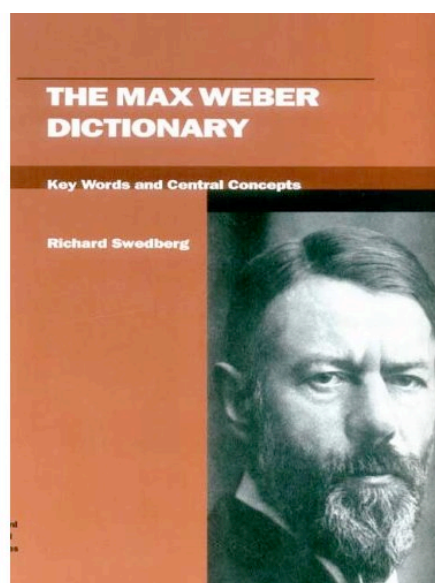
Richard Swedberg: *The Max Weber Dictionary. Key Words and Central Concepts*. Stanford University Press 2005.

En ualmindelig nyttig håndbog for såvel novicer som erfarne Weberlæsere. I ordbogsform præsenteres en omfattende liste af først og fremmest Webers nøglebegreber fra A[ction] til [Z]weckrationalität, men også opslag om hans enkelte bøger og tekster (i deres ofte indviklede udgivelseshistorie), om temaer eller emner han arbejdede med, samt biografiske noter om samtidige kolleger og teoretiske inspirationskilder. Hvert opslag indledes med en forklaring af begrebet, efterfulgt af Webers egen definition (hvis en sådan findes), henvisninger til diskussioner af begrebet hos Weber selv og i sekundærlitteraturen samt krydsreferencer til relaterede opslag. En omfattende bibliografi afrunder bogen.

Swedbergs prosa er klar og letbegribelig og bogen ikke større (344 s.) end at den faktisk er til at have med sig som håndbog. Alligevel rækker den langt ud i det Weberske vokabular og har – for at tage et helt tilfældigt eksempel – også et opslag om *habitus*, som vi bl.a. lærer at Weber behandlede i *Gesammelte Aufsätze zur*

Wissenschaftslehre og brugte dels i betydningen disposition (*Gesinnung* eller *Eingestelltheit*) og *Ethos*, men også bredere som "outer habitus", "bearing", "deportment" eller "outward appearance". Krydsreferencerne går til ethos, custom, lifestyle, mentality, spirit of capitalism.

Swedberg, professor i sociologi ved Cornell University, har tidligere skrevet om Webers økonomiske sociologi. Hvad der drev ham til at skrive *The Max Weber Dictionary* var ifølge ham selv en blanding af beundring for Webers værk og tænkning, et håb om at bidrage til kulturen omkring Weber og et ønske om at hjælpe andre med at studere Weber uden at måtte slås med samme forståelsesproblemer som han selv havde haft som ung student. /ke

8. november i Odense: Kunsten at lykkes som kunstner

▷ Hexis og Det Fynske Kunstakademi

Torsdag den 8. november 2007 kl. 13-17 afholder Hexis i samarbejde med Det Fynske Kunstakademi arrangementet "kunsten at lykkes som kunstner".

Donald Broady, Mikael Börjesson, Martin Gustavsson og Marta Edling vil præsentere forskningsprojektet "Konsten att lyckas som konstnär. Socialt ursprung, kön, utbildning och karriär 1945-2007". Projektet er et tværvideenskabeligt projekt inspireret af Bourdieus *Les règles de l'art*, og omhandler svenske kunststuderende og kunstnere: Hvem studerer til kunstner? Hvem slår igennem? Og hvilke strukturer strukturerer hvem som får succes (herunder under uddannelsen)? Vigtige spørgsmål er også: Hvilken betydning har højere kunstnerisk uddannelse for succes i feltet og hvilke foran-

dringer er sket over tid (1945-2007)? Hvordan kan succes i feltet forstås, hvilke typer af succesrige karrierer findes og – frem for alt – hvordan ser relationen ud mellem symbolske gevinster og økonomiske indkomster? Ydermere undersøges forholdet mellem kunst, stat og marked. Yderligere information om projektet kan findes på: <http://www.ekohist.su.se/konsten/>

Arrangementet finder sted på Det Fynske Kunstakademi, Brandts Passage 43, 5000 Odense C.

Arrangementet vil være på engelsk. Endeligt program følger. Alle er velkomne.

For yderligere information kontakt venligst:
Ole Hammerslev ohv@sam.sdu.dk

Nyt fra Feltanalyse-workshoppen - Socialvidenskab, RUC

▷ Anders Mathiesen

Kort præsentation af to netop afsluttede specialer, det første om, hvordan Fogh-regeringens FIA-reform – "*Fleere i arbejde*" (2002) – har ændret de institutionelle betingelser for 'det sociale arbejde med arbejdsløse kontanthjælpsmodtagere' (matchgruppe 4 og 5). De kommunale myndigheder og socialrådgivere *kan* bøje reglerne, men de får stadig flere incitamenter til at begrænse udgifterne til 'de svageste arbejdsløse'. Det andet speciale behandler implementeringen af Bologna-processens 'globalisering' af de nyliberalistiske principper for markedsregulering af universiteternes uddannelsesaktiviteter (se hertil også omtalen af en tilsvarende analyse af regeringens lov om *Akkrediteringsinstitutionen for videregående uddannelser* i Praktiske Grunde nr. 1, s. 38f).

Jesper Naamansen & Esben Richardt Olsen:

Feltet for arbejdsløshedspolitik - en historisk konkret analyse af kommunale indsatser over for kontanthjælpsmodtagere

(RUC, Forvaltning, Socialvidenskab og Historie 2006)

Det foreliggende speciale er skrevet med udgangspunkt i observationer fra et kommunalt aktiveringsprojekt for kontanthjælpsmodtagere samt feltanalytiske forskningsinterview med udvalgte deltagere. Jesper Naamansen og Esben Richardt Olsen (JN & ERO) har deltaget i et konkret kommunalt aktiveringsprojekt, og afhandlingens analyser repræsenterer en 'deltagende objektivisering' af den konkrete aktiveringsforanstaltningens sociale funktionsmåde: Det analytiske formål er at skabe indsigt i de sociale konsekvenser af de historiske og aktuelle kampe om arbejdsløshedspolitikken' (s1) ved at ana-

lysere, hvordan dette kommunale aktiveringsprojekt, der er iværksat for arbejdsløse kontanthjælpsmodtagere med andre problemer end arbejdsløshed, påvirker projektdeltagernes relation til arbejdsmarkedet (match-gruppe 4 og 5 – 'nogle af de arbejdsløse der er længst fra arbejdsmarkedet').

Denne 'objektivering' gennemføres i form af en historisering af "Projektets" institutionelle betingelser og de lokale rammer, samt en historisering af deltageres forudsætninger (dvs. de aktiverede kontanthjælpsmodtageres forskellige forudsætninger) svarende til specialets to hoveddele: 'en analyse af arbejdsløshedspolitikens historiske udvikling [kap. 3], og analyser af fortællinger fra personer, der via deltagelse i "Projektet" er berørt af den aktuelle arbejdsløshedspolitik [kap. 4]' (s9).

JN & ERO har lavet en sociologisk feltanalyse (se oversigten over afhandlingens disposition s11). De redegør i kapitel 2 ret udførligt for, hvordan de konkret har arbejdet med de teoretiske begreber og med at konstruere feltet for arbejdsløshedspolitik. De bruger (som allerede anført) kontanthjælpsmodtagernes oplevelser af "Projektet" som udgangspunkt for at formulere de spørgsmål, som specialets forskellige analyser skal forsøge at *forklare*. Forstået som de spørgsmål, de to forfattere sad tilbage med efter deres observationer under opholdet på "Projektet", deres interviews med udvalgte deltagere og interviews med de kommunalt ansatte socialrådgivere (på "Projektet" og i socialforvaltningen):

1. Hvad er det for forskellige opfattelser af arbejdsløshed, der er i spil (dvs. spørgsmålet om forskellige teoretiske forklaringer på det fænomen, at ikke alle er i arbejde)?
2. Hvordan går det til, at de arbejdsløse (på "Projektet") har så forskellig forståelse af deres egen situation (se spec. s115-116)?
3. Hvad er egentlig "Projektets" sociale funktion (dvs. hvad er aktiveringens formål – at hjælpe de arbejdsløse kontanthjælpsmodtagere på vej / at hjælpe virksomhederne med at få fat i 'de bedste' af de arbejdsmarkedsparate arbejdsløse)?
4. Hvilke "slags" arbejdsløse er "Projektet" egentlig indrettet efter. Hvad betyder aktiviteternes indretning og indhold for afgrænsningen af foranstaltningens målgruppe i kombination med andre 'incitamentsstrukturer' for potentielle deltagere og for kommunerne (dvs. spørgsmålet om, hvad den skærpede afgrænsning mellem det offentlige beskæftigelsessystem og den sociale sektor betyder for det spillerum, der er for indretningen af – og/eller for overhovedet at opretholde – sådanne kommunale beskæftigelsesprojekter)? (se spec. s129ff)

Disse spørgsmål 'udgør et brud med de arbejdsløses egne forklaringer på deres situation og deres relationer til arbejdsmarkedet' (s22 og 23f), og det er disse spørgsmål, som analyserne af ændringerne i de institutionelle betingelser over tid og konstruktionen af feltets modstridende positioner (de institutionelle agents forskellige 'handlingsrationaler') skal bidrage til at besvare. Disse fire fokuspunkter er altså 'udledt' af det empiriske feltarbejde, som de to forfattere udførte som deltagere på "Projektet" / den kommunale case (s24), og JN & ERO anvender disse spørgsmål til at fokusere og afgrænse analysen af den historiske udvikling (s24 se også s27).

I forlængelse af den indledende redegørelse for, hvordan afhandlingens to hoveddele spiller sammen, følger en ret udførlig, præcis og sikker redegørelse for, hvordan de har *anvendt* "feltanalysemodellen" (s25ff – se figur 1), som den er udviklet i tilknytning til Feltanalyse-workshop'en på socialvidenskab, RUC. Her skal specielt fremhæves de to forfatters eksplicitte understregning af, at afgrænsningen af de historiske analyser og konstruktionen af feltet for arbejdsløshedspolitik er begrundet i, at analyserne er foretaget ud fra 'de ikke-arbejdsmarkedsparate kontanthjælpsmodtageres' perspektiv. De anser det nærmest for at være en forudsætning for at forstå både analysernes afgrænsning og fremstillingens opbygning, at læseren gør sig klart, hvad det er for et *synspunkt* de anlægger (til forskel fra den toneangivende arbejdsmarkedsforskning – s8): 'Det er gennem analysen af interviewene med deltagerne, hvis handletilbøjeligheder bl.a. er betinget af feltets tidligere og nuværende magtforhold, at vi kan synliggøre det, vi kalder "feltets aktuelle tilstand" [dvs. kap.4]. Analysen af feltets historiske udvikling og analysen af feltets aktuelle tilstand udgør derfor *tilsammen* feltkonstruktionen eller konstruktionen af feltet for arbejdsløshedspolitik' (s34 note25).

Analysen af den historiske udvikling i kapitel 3 kan umiddelbart fremstå som en blot og bar registrering af de ændringer, der er sket i lovgivningen og 'de institutionelle betingelser' i feltet for de arbejdsløshedspolitiske foranstaltninger siden begyndelsen af 1970'erne. Men de to forfattere har, som allerede nævnt, eksplicit henledt opmærksomheden på analysernes afgrænsning til fire 'nedslagspunkter'. Begrundelsen er, at disse *tids*-punkter repræsenterer faser, hvor der er sket ændringer i styrkeforholdet mellem de modstridende rationaler i feltet (s36), som i særlig grad kan bidrage til at *forklare*, hvad det er for modstridende hensyn, der konstituerer indretningen af det kommunale "Projekt Grønt", og til at forklare de observerede og interviewede arbejdsløse kontanthjælpsmodtageres ret så forskellige oplevelser af

og måder at forholde sig til "Projektet" som aktiveringsforanstaltning.

Den nærmere afgrænsning af, hvad der inddrages i analysen fra de enkelte nedslagspunkter begrundes så med henvisning til de omtalte '*fokuspunkter*' (f.eks. eksPLICIT s43, 49, 45 og 55), men analysernes afgrænsning er også begrundet i ønsket om at synliggøre de mest centrale tovtrækkerier mellem repræsentanter for 'de modstridende positioner' i det arbejdsløshedspolitiske felt. Analysen af feltets historiske udvikling, som læseren bliver forberedt på i redegørelsen for feltanalysemetoden (s34-35), går altså primært ud på at blive i stand til at konstruere både de dominerende og de dominerede positioner i de *politiske* kampe om udformningen af '*reglerne*' for aktiveringsforanstaltningernes indretning og regulering, og de tjener til at synliggøre at styrkeforholdet mellem de modstridende positioner (interesseorienteringer) er ændret over tid.

Specielt om det sidste nedslagspunkt i analysen af det arbejdsløshedspolitiske felts historiske udvikling (FIA-reformen) skriver de to forfattere, at dette afsnit skal henlede opmærksomheden på, hvad det er for 'dominerede rationaler', der 'kun i mindre omfang kommer til udtryk (i den politiske diskurs og i socialrådgivernes professionsfaglige diskurs) på dette tidspunkt' (s82 note 75), omend disse dominerede interesser i praksis fortsat gør sig gældende – f.eks. i "Projektet" i form af at dette beskæftigelsesprojekt på én gang giver deltagerne en 'oplevelse af meningsfuldt arbejde' på trods af deres nedsatte arbejdssevne, ligesom deltagelse på dette projekt kan 'tælle med' som praktikperiode i et uddannelsesforløb. Men samtidig fungerer det som 'arbejdssevne'-afprøvning (se s100ff). I nedslagspunktet om FIA-reformen redegøres med andre ord for principperne i 'den aktuelt gældende politik', der udgør de overordnede institutionelle rammer for det kommunale "Projekt Grønt".

Analysen af det første nedslagspunkt omkring vedtagelsen af Bistandsloven 1974 bruges til at fremanalysere – 'konstruere' – de modstridende rationaler, der konstituerer det arbejdsløshedspolitiske felt. Med denne lov blev ansvaret for offentlig hjælp til kontanthjælpsmodtagerne decentraliseret til kommunerne (s37). Analysen fokuserer, som anført, primært på '*reglerne*' for hjælp til de 'ikke-forsikrede arbejdsløse' (kontanthjælp og rådgivning). Men også dengang var der forskellige opfattelser af, hvilke hensyn der skulle lægges vægt på.

JS & ERO redegør i dette første nedslag (s37-50) for (1) *velfærdsrationalet*, der tager udgangspunkt i 'de arbejdsløses situation og behov for hjælp', (2) *forvaltningsrationalet*, der går ud på at 'begrænse de sociale udgifter' og effektivisere anvendelsen af de offentlige

ressourcer, (3) *opkvalificeringsrationalet*, der går ud på at prioritere 'tiltag rettet mod at forbedre de arbejdsløses kvalifikationer' – f.eks. i kommunale beskæftigelsesprojekter og offentligt finansierede kursusforløb (Daghøjskoler, AMU-kurser mm.), (4) det *markedsøkonomiske rationale*, der prioriterer 'aktiviteter rettet mod virksomhedernes behov', og som kan 'forbedre virksomhedernes konkurrenceevne' (repræsenteret ved DA – s46) og endelig (5) *incitamentsrationalet*, der er orienteret mod 'at de arbejdsløse skal have økonomiske incitamenter til at påtage sig ordinært arbejde' (dvs. det nyliberalistiske princip om "noget for noget").

Analysen af dette første nedslagspunkt sammenfattes efter redegørelsen for lovgivningen om det første 'kontanthjælpsloft' (1980). De to forfattere påpeger her, at 'velfærdsrationalet ikke stod så stærkt i feltet, som det havde været tilfældet tidligere'. Hvor der før "oliekrisen" (1974) og den voksende massearbejdsløshed var bred politisk tilslutning til velfærdsrationalet (s40), så fik incitamentsrationalet efterhånden 'større vægt i feltet' (s50).

Analysen af det andet nedslagspunkt om 'overgangen fra offentlig til privat løsning af arbejdsløshedsproblemerne' (s51-58) fokuserer på, hvad 1980'ernes omorganisering og markedsorientering af den offentlige sektor og dens aktiviteter betød specielt for arbejdsløshedsforanstaltningerne for kontanthjælpsmodtagere. Kontanthjælpen forringes og hensynet til (de private) virksomheders interesser og konkurrenceevne opprioriteres (s52). De offentlige arbejdsløshedsforanstaltninger underlægges et markedsøkonomisk rationale, og arbejdsløsheden blev i lovgivningen i stigende grad opfattet som de arbejdsløses private problem (s55). Her blev det strukturelle grundlag lagt for 'individualisering' af arbejdsløshedsindsatserne og for individuel aktivering ("aktivlinjen").

Analysen af det tredje nedslagspunkt (s59-81) fokuserer på 'baggrunden for indførelsen af den individuelle aktivering', og disse analyser 'tjener til at synliggøre hvilke interesser, der medvirkede til at indføre *aktivlinjen* i arbejdsløshedspolitikken' (s59). Aktivlinjen blev sat på den politiske dagsorden med finanslovsforliget dec. 1988, og den blev senere udmøntet i form af 1990'ernes Arbejdsmarkedsreform og Socialreformen 1998 (s61). Den borgerlige regering lod udarbejde en teknokratisk "*Hvidbog om arbejdsmarkedets strukturproblemer*" (1989), som gav en 'teoretisk' legitimering for at give de arbejdsløse ansvaret for deres egen arbejdsløshed – dvs. en legitimering af opfattelsen af arbejdsløshed som et individuelt problem og en legitimering af krav om at de arbejdsløse skal yde noget til gengæld for deres kontanthjælp ('noget for noget' princippet – dvs. *incitamentsrationalet*). Aktivlinjen handler

ifølge den borgerlige regering 'dybest set om en adfærdsændring', og kontanthjælpsmodtagerne skulle med incitamenter 'af mere symbolsk karakter' skræmmes fra at søge 'sociale ydelser' (s61 – jf. hertil fokuspunkt 2 og specielt Sofies 'fortælling i kapitel 4). Antagelsen var/er at velfærdsydelserne fratager de arbejdsløse motivationen til at tage arbejde. Derfor blev 'forpligtende aktivering' gjort til en forudsætning for at få udbetalt kontanthjælp (s65).

Nyrup-regeringen fastholdt og videreførte aktivlinien, og lige siden har de politiske kampe om aktivering alene drejet sig om '*hvordan* de arbejdsløse skal aktiveres'. Efter regeringsskiftet i 1993 var den vigtigste ændring, at fokus igen blev 'at den aktiverende indsats skal henlægges til den offentlige sektor' (s66), og der blev igen lagt mere vægt på manglende kvalifikationer end på manglende motivation. Men 'den skjulte dagsorden' (som det hedder s.68) i arbejdsmarkedsreformens Lov om kommunal aktivering (1993) gik ud på, at de opkvalificerende foranstaltninger forbeholdes / begrænses til de 'forsikrede ledige', mens der i højere grad er 'pligter' og 'tvang' til de ikke-arbejdsmarkedsparate kontanthjælpsmodtagere – jf. teorien om "skræmmeeffekten" (s69). Altså en afgørende kategorial *sondring* mellem de forsikrede og de arbejdsløse kontanthjælpsmodtagere.

Aktivloven i 1998-socialreformen erstattede både den stærkt reviderede bistandslovs foranstaltninger for arbejdsløse kontanthjælpsmodtagere (note70) og 1993-loven om kommunal aktivering, og målgruppen for individuel aktivering blev udvidet: alle kontanthjælpsmodtagere skal aktiveres – 'også de allersvageste' (s78). Men igen er der en 'skjult dagsorden', idet den strukturelle *sondring* mellem den nye Aktivlov og Serviceloven i praksis betød, 'at stort set alle sociale elementer blev fjernet fra arbejdsløshedspolitikken' (s78). Den socialfaglige '*helhedsorienterede* rådgivning og vejledning' blev udskilt til den særskilte Servicelov (om betydningen heraf se kap. 4, s103 og Jørgen s120 og 131) – velfærdsrationalet blev begrænset til 'minimalstatens' fattighjælp. Aktivering skulle fokusere på at få den arbejdsløse i ordinært arbejde, og de lovpligtige 'vejledningssamtaler' i tilknytning til aktivering fik 'mestendels til formål at *rådighedsvurdere* kontanthjælpsmodtagerne' (s78). Rådgivning og vejledning til de arbejdsløse kontanthjælpsmodtagere blev reduceret til registrering og kontrol – dvs. *forvaltningsrationalet*.

Med hensyn til aktivering, så åbnede Aktivloven i princippet for *social aktivering* for de ikke-arbejdsmarkedsparate kontanthjælpsmodtagere ("Projekt Grønt" kan ses som et eksempel), men i praksis nedprioriterede kommunerne generelt hjælpen til de 'svageste arbejdsløse' (s90), bl.a. fordi kommunerne i

forlængelse af socialreformen blev pålagt en større andel af udgiften til sådanne opkvalificerende tiltag – f.eks. AMU-kurser (s81). I praksis blev kun en tredjedel af kontanthjælpsmodtagerne aktiveret (s83). Betingelserne for de arbejdsløse kontanthjælpsmodtagere 'blev stille og roligt forværret'.

Analysen af det fjerde og sidste nedslagspunkt om FIA-reformen ("*Flere i arbejde*") (s82-97) sætter fokus på det princip, som denne reform fra 2002 (efter regeringsskiftet november 2001) gjorde altdominerende i arbejdsløshedspolitikken: *Alle arbejdsløse har pligt til at påtage sig stort set hvilket som helst arbejde* (s85). Institutionaliseret aktivering i offentlig regi – som f.eks. "Projektet" – skal erstattes af aktivering i ordinært arbejde. Men dette afsnit tjener også til 'at synliggøre de aktuelle magtrelationer mellem de modstridende rationaler i feltet for arbejdsløshedspolitik' (dvs. feltets tilstand), som udgør de overordnede rammer for den kommunale case – "Projektet" (der er et aktuelt eksempel på det mulige) (s82 se spec. note 74).

Med FIA-reformen skete der afgørende ændringer i den offentlige arbejdsløshedsindsats, idet arbejdsløshedspolitikken blev reduceret til *beskæftigelsespolitik* – dvs. til virksomhedsservice / afprøvning af de arbejdsløse i forhold til arbejdsmarkedet (s96) helt uafhængigt af/adskilt fra socialpolitiske ydelser. Organiseringen og styringen af den offentlige indsats er ændret, der er åbnet op for privat jobformidlingsaktører, og der skal indføres et 'enstrengt beskæftigelsessystem' (kun kommunale jobcentre). Uddannelsesaktivering skal forbeholdes de forsikrede efter specifikke virksomheders erklærede behov (s85). 'De tidligere 32 ordninger blev samlet i tre typer af tilbud til de arbejdsløse: "*vejledning*" inklusive evt. kurser, *virksomhedspraktik* og *ansættelse med løntilskud*'. I kommunerne anvendes virksomhedspraktik og løntilskud 'udelukkende til de arbejdsmarkedsparate arbejdsløse' (s88).

Analysen er – også i dette sidste nedslagspunkt – afgrænset til 'de initiativer, der direkte skal medvirke til at ændre kontanthjælpsmodtagernes relationer til arbejdsmarkedet' (83): dvs. kontanthjælpsloftet, matchkategorierne og 'de nye redskaber' i den kommunale sagsbehandling (*visitationsværktøjskasse mm.*). De skærpede regler for kontanthjælpsloftet skal sikre, at det altid kan betale sig at tage (hvilket som helst) arbejde – også for kontanthjælpsmodtagere (jf. f.eks. Sofie i kap. 4). De fleste kontanthjælpsmodtagere kategoriseres som ikke-arbejdsmarkedsparate i matchgruppe 4 og 5 (dvs. en potentielt fastlåsende kategorisering som Sofie og Jørgen i kap. 4, s102 og 131). Det eneste "tilbud", der er til de ikke-arbejdsmarkedsparate, er vejledning, som efterhånden er reduceret til rådighedskontrol (de tilbagevendende kontrolsamtaler hver tredje måned) og

eventuelt et kommunalt eller privat holdningsbearbejdende afklaringskursus, der går ud på at få 'de mest udsatte på arbejdsmarkedet' til at forstå, at det er deres eget ansvar at skaffe et arbejde (s97). I det nye enstrenge beskæftigelsessystem er der ikke længere mulighed for 'helhedsorienteret socialfaglig rådgivning' – dvs. hjælp til at ændre 'psykiske og/eller sociale problemer' (s90 – jf. igen Sofie og Jørgen).

Socialrådgivernes institutionelle repræsentanter (DS), har gentagne gange påpeget, at de skærpede 'regler' for hjælp til kontanthjælpsmodtagerne primært fører til en hensynsløs forarmelse af de mest udsatte kontanthjælpsmodtagere, men den nye 'visitationsværktøjskasse' kan bl.a. tvinge/give de kommunale socialrådgivere incitamenter til at 'efterleve reglerne' (s91 spec. note 87 – jf. her udtalelsen fra én af "Kommunens" socialrådgivere om 'presset oppefra' s132). FIA-reformen har ændret magtrelationerne i det arbejdsløshedspolitiske felt til ugunst for "Projekt Grønts" målgruppe. Feltets aktuelle magtrelationer 'udgør de overordnede rammer for *Projektets* aktiviteter og *Kommunens* socialrådgivere' (s97).

Meget kort sammenfattet kan analyserne i kapitel 4 af det konkrete kommunale "projekt" (s98-152) ses som en anskueliggørelse af, at kommunerne har et vist spillerum for at implementere (se s.83 og 91) de 'regler', der fastsættes i arbejdsmarkeds- og sociallovgivningen – f.eks. vedrørende arbejdsløsheds- / beskæftigelsesindsatsen for kontanthjælpsmodtagere (jf. spec. Martins 'fortælling' og s146-152). Redegørelserne for og analyserne af dette "øjebliksbillede", der er et specifikt 'eksempel på det mulige', synliggør, hvor afgørende betydning lovgivningens kategoriale og strukturelle *sondringer*/distinktioner kan have. Disse analyser viser, hvordan de forskellige strukturelle opdelinger, de forskellige måder at regulere kommunernes indsats og specielt reguleringen af arbejdet med de arbejdsløse (*visitationsværktøjsskassen mm.* – se s130f) kan påvirke socialrådgivernes muligheder for at udføre arbejdet i praksis – og den arbejdsløses muligheder for at 'gennemtvinge sine interesser' og få den hjælp, han har behov for (se s132 og 151f). Men analyserne viser også ganske konkret, hvordan FIA-reformens principper kan påvirke/vanskeliggøre de arbejdsløse kontanthjælpsmodtageres relationer til arbejdsmarkedet, efterhånden som disse principper slår igennem i praksis – og slår igennem i de arbejdsløses egen forståelse af deres situation som arbejdsløse (se s113). Her demonstrerer JN & ERO forklaringskraften i Bourdieus teori om symbolsk vold.

Sammenholdt med analysen af den historiske udvikling viser analyserne i kapitel 4 med andre ord noget om, hvad det er for interesser, der tilgodeses hhv. tilsi-

desættes af de forskellige handlingsrationaler i det arbejdsløshedspolitiske felt. På denne baggrund objektiverer analyserne i kapitel 4, hvad det er for interesser *de forskellige praksisformer* i det udførende led (kommunerne) repræsenterer (f.eks. politisk-ideologiske hensyn, velfærdsøkonomiske hensyn, virksomhedsøkonomiske hensyn, kommunal-økonomiske hensyn, hensynet til de arbejdsløses behov for hjælp af både økonomisk og socialfaglig karakter osv.). Beskæftigelsesindsatsen er med FIA-reformen i stigende grad blevet indrettet efter 'de bedste' arbejdsløse (de arbejdsmarkedsparate) af hensyn til 'virksomhedernes økonomi', men det undersøgte kommunale "Projekt Grønt" tilgodeser altså også nogle af de – nu – 'dominerede' rationaler: velfærdsrationalet og opkvalificeringsrationalet. Endnu i 2006 var et sådant meningsfuldt beskæftigelsesprojekt muligt på trods af FIA-reformens "regler".

Kristoffer Kropp:

"Et andet fokus i din undervisning" – en konstruktion af feltet for organisering af KVLs uddannelsesaktiviteter.

(RUC, Forvaltning 2007).

Det foreliggende speciale tager udgangspunkt i Uddannelsesreform 2005 på KVL. Afhandlingens analyser af denne case, der er et eksempel på det mulige, tjener til at belyse den sociale betydning af de seneste års universitetsreformer. Specielt hvordan 2003 universitetsreformens ændring af principperne for regulering af universiteternes uddannelsesaktiviteter har ændret de institutionelle betingelser for universiteternes uddannelser og den konkrete undervisningstilrettelæggelse: 'Jeg har netop valgt at sætte fokus på en bestemt institution for at kunne vise, hvordan de sociale forskelle på institutionen er afgørende for, hvordan eksterne ændringer bliver implementeret og for hvilken social betydning de får' (s12). 'Jeg forsøger at forstå, hvordan de politiske processer og den konkrete udformning og tilrettelæggelse af KVLs uddannelser spiller sammen' (s13).

Kristoffer Kropp (KK) har med inspiration fra den franske sociolog, Pierre Bourdieu – og specielt analyse- og fremstillingsformen i *La misère du monde* (1993) – udformet afhandlingen som en historiserende feltanalyse. Han redegør i det indledende "Anslag" for fremstillingens disposition (s15-16). Afhandlingen består af en 1. del baseret på interview med tre forskere på KVL; 2. del er en historisering af den omorganisering af uddannelsesstrukturen og undervisningstilrettelægningsorganisering, der er gennemført på KVL siden slutningen af 1980'erne; og endelig afsluttes afhandlingen med en kort opsamling på den analytiske konstruktion

af feltet for regulering af universiteternes uddannelsesaktiviteter.

Specielt forklarer KK i denne indledende redegørelse formålet med, at afhandlingens to dele begge indledes med en diskuterende teoretisk og metodisk redegørelse, der efterfølges af en historisk konkret analyse. Disse diskuterende teoretiske rammer tjener til at historisere de anvendte analytiske kategorier, og den historiserende feltkonstruktion i del 2 tjener til at historisere det specifikke felts institutionelle strukturer og dets interne og eksterne (*magt*)relationer.

I afhandlingens første del (§17-60) konstrueres tre synspunkter på grundlag af interview med tre forskere på KVL. Denne del indledes med en redegørelse for, hvordan den anvendte feltanalytiske interviewform adskiller sig fra den mere almindeligt anvendte interaktionistiske (Goffman-inspirerede) interviewform, der opfatter interview som en proces, hvor aktørerne bevidst og aktivt deltager i en intersubjektiv meningsproduktion, der skaber interviewpersonernes 'oplevelse' og fortolkning (*accounts*) af f.eks. deres arbejde (§20). Med en sådan interaktionistisk eller socialkonstruktionistisk tilgang begrænser interviewanalysen sig til det informanterne faktisk siger – dvs. et sådant analysearbejde er begrænset til tekst- eller diskursanalyse. Men KK's feltanalytiske interviewanalyse går ud på at forklare, hvad interviewpersonernes 'accounts'/forklaringer egentlig betyder (§21): 'Man kan sige, at jeg i mindre grad betragter dem, jeg har interviewet, som informanter og i højere grad som sociale agenter. Jeg har derfor i arbejdet med interviewene forsøgt at finde frem til de forhold, som har kunnet forklare agenternes stillingtagen, [og] jeg har især lagt vægt på at bestemme, hvilke interesser de forskellige agenter repræsenterer, og hvordan deres forskellige livsbaner har disponeret dem for at tage stilling, som de gør' (§22).

KK har i indledningen forklaret, hvorfor han i fremstillingen har valgt at placere de teoretiske diskussioner og metodiske redegørelser 'i forbindelse med de empiriske analyser, hvor jeg benytter dem' (§15). Men han understreger også, at selvom disse redegørelser er placeret som oplæg til analysen, så er der egentlig tale om 'en efterfølgende rationalisering, hvor de principper jeg har benyttet mig af i de forskellige faser i arbejdet med at gennemføre og analysere de tre interview er blevet tydeliggjort' (§18). De tre 'fortællinger' repræsenterer tre synspunkter, dvs. tre måder at forholde sig til Uddannelsesreform 2005s omorganisering af KVLs uddannelser og ændringerne i den konkrete undervisningstilrettelæggelse. KK har teoretisk redegjort for distinktionen mellem empiriske individer og konstruerede individer (§22), og han har understreget at der ikke er tale om tre personbiografier (§26 og spec. §30). De tre 'kon-

struerede' synspunkter repræsenterer tre eksempler på 'interesseorienteret stillingtagen'.

Anders repræsenterer en professionel teknokratisk forvaltningsfaglig position, der primært tilgodeser hensynet til økonomien – både institutionens økonomi og markedsøkonomien. Jørgen repræsenterer en faglederposition, der er placeret i spændingsfeltet mellem et professionelt ledelsesrationale (dvs. et økonomisk rationelt synspunkt) og et videnskabeligt ledelsesrationale, og hans tvivl tilgodeser hensynet til den videnskabelige faglighed. Hanne repræsenterer den engagerede videnskabelige undervisers position. Hun ønsker at sikre alle studerende optimale muligheder for at tilegne sig en faglig indsigt og forudsætninger for en selvstændig kritisk stillingtagen, dvs. en position der tilgodeser hensynet til de studendes videntilegnelse – på trods af deres forskellige forudsætninger. De tre interviewede forskere på KVL og de tre 'fortællinger' repræsenterer med andre ord forskellige måder at organisere undervisningen på, der primært tilgodeser bestemte interesser og hensyn (§58). KK forklarer at 'rammerne' til de tre fortællinger tjener til at 'hjælpe læseren til at forstå interviewet som andet end blot tilfældige udsagn (*accounts*) løsrevet fra det sociale rum, hvori det er produceret'. Disse rammer skal netop relatere de tre 'fortællinger' til 'den sociale begrundelse' for de tre forskeres forskellige måder at forholde sig til den ændrede organisering af uddannelserne på KVL (§29). Rammerne tjener med andre ord til at forklare interviewpersonernes 'forklaringer'.

Afhandlingens anden del (§61-110) indledes med en teoretisk diskussion af forskellen mellem Foucaults genealogi og Bourdieus dobbelte historisering. KK har valgt Foucault som repræsentant for den diskursanalytiske position i det samfundsvidenskabelige felt, dels 'fordi hans genealogiske metode i praksis vægter det historiske moment højt' og dels fordi Foucault repræsenterer en skolastisk eller filosofisk anvendelse af socialkonstruktivisme (§63). I forlængelse af diskussionen om de forskellige måder at anvende interview og interviewanalyser på peger KK, at Goffmans (abstrakte) intersubjektive meningsunivers og Foucaults 'interne læsning' af historiske diskurser har det til fælles, at de dehistoriserer (eller usynliggør) de kulturelle fænomeners historisk specifikke produktionsbetingelser. Ultrakort formuleret karakteriseres en Foucaultsk diskursanalyse som en '*intern læsning af den dominerende diskurs i undersøgelsesfeltet*' (§65), hvor en historiserende feltkonstruktion – som f.eks. det foreliggende speciale – går ud på at konstruere det specifikke felts ensemble af modstridende positioner, altså også de dominerede positioner, og feltets relation til magtfeltet. KK redegør mere udførligt for det anvendte feltbegreb, og hvordan

han 'konkret er gået frem i arbejdet med at historisere feltet' (s69ff) – dvs. hvordan han rent praktisk har anvendt den feltanalytiske arbejdsmetode. Historiseringen af feltets institutionelle strukturer tjener til at forklare, hvordan organiseringen af uddannelserne på KVL er sammenhængende med institutionsfeltets relationer til det bureaukratiske felt og til det politiske felt.

Den historiserende feltkonstruktion tager udgangspunkt i problemerne på KVL omkring 2000 som følge af svigtende studentertilgang (s77-87). Ledelsen besluttede bl.a. at oprette nogle nye uddannelser, der rettede sig mod industrien og miljø- og ressourcforvaltning (s78). Men der blev også iværksat ændringer af KVLs 'traditionelle' uddannelser, hvor KK bruger dyrlægeuddannelsen som case til belysning af tovtrækkeriet mellem repræsentanter for hensyn til eksterne krav om bestemte erhvervskompetencer og for interne krav til et videnskabeligt fagligt niveau (s79). Fra denne debat i udgangspunktet omkring 2000 fremanalyserer KK et *deltagerorienteret synspunkt*, 'der ønsker uddannelsen indrettet så den i højere grad tilgodeser de studerendes dispositioner og giver dem mulighed for at forholde sig kritisk til det faglige stof' (s80); et *fagtraditionelt synspunkt*, der af hensyn til fagets overlevering fastholder 'at pensum nu engang er pensum, og det kan der ikke laves om på'; og endelig et *administrativt ledelsesorienteret synspunkt*, der henviser til at eksterne evalueringsrapporter har karakteriseret veterinæruddannelsen som 'et velorganiseret studium med sammenhæng mellem fagene' (s80n). Disse tre konkurrerende synspunkter korresponderer med de tre synspunkter, der blev konstrueret i afhandlingens første del.

Men analyserne viser, at KVLs *økonomiske problemer*, som følge af ændringerne i tilskudsstrukturen fra staten, hurtigt blev afgørende for de videre 'reformovervejelser'. I kraft af KVLs status som 'fri-institution' nedsatte rektor et hurtigtarbejdende 'tekniker-udvalg' med den opgave at ændre dyrlægeuddannelsen ud fra nogle på forhånd fastlagte rammer. KK ser dette forløb som udtryk for, at 'udviklingen af uddannelserne' på KVL allerede før universitetsreformen 2003 var blevet et rent ledelsesanliggende, hvor deltagerne (underviserne og de studerende) kun blev inddraget i det omfang ledelsen fandt det hensigtsmæssigt (s84). Denne ledelsesform blev kun yderligere skærpet af universitetsreformen og VK-regeringens omlægning af universiteternes forskningsfinansiering (s86), der klart 'dispone-rede institutionerne til at indgå i samarbejde med finansielt stærke eksterne partnere' bl.a. også om udvikling af nye uddannelser. På denne måde anskueliggør KK med en række korte 'nedslag' de *interne* institutionelle rammer på KVL for udarbejdelsen af "Uddannelsesreform 2005".

I det næste afsnit sammenfattes resultaterne af arbejdet med Uddannelsesreform 2005 (s88-92), som der mere konkret blev redegjort for i interviewet med en ledelsesrepræsentant ('Anders') i afhandlingens første del. Universitetsreformen 2003 ændrede universiteternes samfundsmæssige funktion. 'Den økonomiske effektivitet af uddannelsesproduktionen' blev også på KVL i stigende grad omdrejningspunktet for både eksternt og intern vurdering af uddannelsesaktiviteterne (s 88). KVLs traditionelle to-semesterstruktur blev ændret til en struktur med fire 9-ugers moduler med selvstændig eksamensperiode (1 uge); de mange fagspecialiserede bacheloruddannelser blev ændret til et mindre antal tværfaglige forløb med selvstændig erhvervskompetence (jvf. professionsbachelor); og den naturvidenskabelige grundfagsundervisning blev reduceret til redskabsfag for funktionsspecialerne (eksemplificeret ved fysikundervisningen). Denne omstrukturering og den 'nødvendige' pensumreduktion blev besluttet centralt (af prorektor for uddannelse). Inden for disse 'rammer' udformede arbejdsgrupper for hver af uddannelserne de nye undervisningsplaner (s89). Hertil kom, at studielederen udarbejdede slutkompetencebeskrivelser (jvf. Qualification Frameworks) for de enkelte moduler og for hvert enkelt kursus: 'slutkompetencer forskyder så at sige vurderingen fra, hvad der er fagligt relevant imod en vurdering af, hvad der er relevant i forhold til det efterfølgende job' (s 90).

KK påpeger, at denne måde at 'indrette' undervisningen efter eksternt fastsatte mål indgår i en forandring af den måde samtlige danske videregående uddannelser reguleres: 'ved at opstille *operationaliserbare* mål(sætninger) for de enkelte uddannelser og fag bliver det muligt for uddannelsesplanlæggere og administratører at overvåge og kontrollere uddannelsesproduktionen' (90n).

Med "Et europæisk sideblik" (s93-98) henleder KK opmærksomheden på, at disse ledelsesorienterede og økonomisk orienterede rationaler – som har været bestemmende for omorganiseringen af KVLs uddannelser – har en sammenhæng med forandringer i den europæiske uddannelsespolitik (Bologna-processen). Dette sideblik bruger KK til at ekspliciterer eller 'objektivere', hvad de strukturelle ændringer på KVL egentlig betyder (se 96f). Det er en 'historie', som nok ikke alle aktører i universiteternes aktuelle reformproces gør sig klart. 'Ved at betragte Bologna-processen som en del af den proces, som blev vedtaget på Lissabon-topmødet i 2000, bliver det muligt at forstå drejningen i både den europæiske uddannelsespolitik og Bologna-processen hen imod et økonomisk rationale' (s95).

Med universitetsreformen (2003) og den netop vedtagne lov, der gør *eksternt akkreditering* af universiteter-

nes uddannelser til en forudsætning for de statslige taxametertilskud til universiteterne, 'bliver det i den konkrete uddannelsesplanlægning afgørende at tilrettelægge uddannelserne, så de både er økonomisk rentable for institutionen, giver adgang til job (*employability*), kan gennemføres hurtigt og kan konkurrere med andre tilsvarende uddannelser både på nationalt og internationalt niveau' (s97). Med dette sideblik fremanalyserer KK nogle væsentlige bidrag til belysning af nogle afgørende *eksterne* 'produktionsbetingelser' for Uddannelsesreform 2005 på KVL.

Endelig forklarer KK med analyserne i afsnittet om "En anden tid" (s99-110), hvordan det er gået til at den nu så selvfølgele markedorientering og kommercielle orientering af universiteternes uddannelser i løbet af 1990'erne har fortrængt universitetsdemokratiet og tidligere tiders større hensyntagen til disciplinfaglige og videnskabelige interesser på KVL. En feltanalytisk historisering går ud på at fremhæve de *forskelle* som skaber dynamikken i feltets forandringer over tid, og det er KKs begrundelse for dette 'nedslag' (s 99 – se også s74).

Omkring 1990 var KVLs økonomi også presset, og Bertel Haarder (der også var undervisningsminister dengang) forsøgte at effektivisere universitetsuddannelserne bl.a. ved at indføre kravet om opdeling i bachelor- og kandidatuddannelser. Det betød ændringer i uddannelsesstrukturen, men dengang blev arbejdet med at ændre KVLs uddannelser organiseret som en mere demokratisk proces, og både lærere og studerende argumenterede for mere sammenhængende studieforløb tematiseret omkring 'sammenhænge mellem de naturvidenskabelige fag og kandidaternes anvendelsesområder' (s104). Op gennem 1990'erne blev også KVLs ledelsesstruktur ændret (Universitetsloven 1993), så hensynet til økonomien blev styrket og hensynet til de studerendes interesser i organiseringen af uddannelserne i stigende grad tilsidesat (s 109).

Den indretning KVLs uddannelser har fået efter Uddannelsesreform 2005 tilgodeser, som afhandlingens analyser viser, nogle specifikke økonomiske interesser. Men uddannelserne på KVL (og på universiteterne i det hele taget) kan altså indrettes på en anden måde, så de (også) kan tilgodesse nogle andre specifikke interesser. Analyserne i dette afsnit (s 99ff) tjener med andre ord til at henlede opmærksomheden på, at hvis nogle andre specifikke interesser ønskes tilgodeset, så forudsætter det at uddannelserne indrettes og ledes på en anden måde.

Den korte afsluttende "Opsamling" (s111-114) sammenfatter analyserne af det empiriske materiale og afhandlingens teoretiske og metodiske diskussioner. De

tre 'fortællinger' i afhandlingens første del repræsenterer forskellige 'synspunkter' på KVLs uddannelser (sammenfattes s 111). Historiseringen i afhandlingens anden del viser at styrkeforholdet mellem de modstridende positioner på KVL har forandret sig i den periode specialet har analyseret, og netop ved at fokusere på 'forskellene mellem positionerne *internt* på KVL' og vise hvordan repræsentanterne for de modstridende positioner har brugt relationerne til interesser uden for KVL i de 'stadigt pågående kampe om at forbedre deres egen position', kan KK forklare forandringsdynamikken. Ikke mindst ledelsen på KVL har brugt de *eksterne* forandringer til at styrke sin egen position via ændringer i organisationsstrukturen og dermed primært tilgodeset 'hensynet til økonomien' (113).

Analyserne har vist, at Uddannelsesreform 2005 har ændret KVL-uddannelsernes *samfundsmæssige funktion*: fra primært at relatere til landbrugets primære produktion til i højere grad at fungere som støttefunktion for industrien eller det økonomiske felts dominerende positioner. *Uddannelsernes indhold* og den konkrete undervisningstilrettelæggelse er blevet omorganiseret: uddannelserne er blevet fragmenteret og undervisningen reduceres i stigende grad til (abstrakt) eksamens-træning. Disse ændringer er muliggjort og gennemført i sammenhæng med at *institutionens ledelsesorganisation* er blevet centraliseret og professionaliseret ud fra en konsekvent forfølgelse af en økonomisk rationalitet.

Teoretisk og metodisk har Kristoffer Kropp med andre ord foretaget en dobbelt historisering af henholdsvis de analytiske kategorier, han anvender i afhandlingen (jvf. diskussionen af relationen til Goffman og Foucault), og af undersøgelsesfeltets konkrete indretning og funktionsmåde – herunder også de forhold, der muliggør og begrænser organiseringen af uddannelserne på KVL, som f.eks. de *eksterne* relationer til det bureaukratiske felts og det politiske felts konkurrerende positioner (jvf. i øvrigt de tre punkter s74 og feltanalysemodellen). Den historiserende feltkonstruktion *forklarer*, hvad det er for kapitalfigurationer (dvs. 'interesser') Uddannelsesreform 2005 tilgodeser på bekostning af andre faglige og sociale interesser: Specialet har derved henledt opmærksomheden på mulige alternative rationaler for organiseringen af ikke bare KVL og dens uddannelser, men også for andre videregående uddannelser – til forskel fra de krav om markedorientering af uddannelserne og de NPM-orienterede ledelsesformer, som den ny universitetsreform kræver.